

INFORME FINAL DE CONSERVACIÓ RESTAURACIÓ

Retrat núm. H-10735

CRBMC 13.937

Pintura sobre tela

Direcció de la intervenció: Centre de Restauració de Béns Mobles (CRBMC)

Informe redactat per: Teresa Schreibweis Torrents, Conservadora-restauradora de pintura sobre tela

Data de l'informe: 11 de juny de 2020

DADES DE LA INTERVENCIÓ

DIRECCIÓ DE LA RESTAURACIÓ CRBMC

COORDINACIÓ: Maite Toneu Puig

RESTAURACIÓ: Teresa Schreibweis Torrents

SERVEIS TECNOCIENTÍFICS:

Fotografies: Ramon Maroto

Tècniques d'anàlisi: Ricardo Suárez

Anòxia: Pep Paret

ANY DE LA RESTAURACIÓ:

Inici juny 2020

Final setembre 2020

LLOC: CRBMC

FITXA TÈCNICA: IDENTIFICACIÓ DEL BÉ

NÚM. DE REGISTRE DEL CRBMC: 13.937

CLASSIFICACIÓ GENÈRICA: pintura de forma ovalada

MATERIAL / TÈCNICA: Tècnica a l'oli sobre tela

TÍTOL / TEMA: Retrat masculí per sota el pit. La figura que es representa lleugerament girada cap a la dreta, és un home adult amb els cabells blancs sense barba ni bigoti. Va vestit amb jaqueta i corbatí negres i camisa blanca. El fons del quadre també és negre.

AUTOR: -

DATA / ÈPOCA: segle XIX

DIMENSIONS: 97,8 x 84,6 x 9 cm (amb marc)

71 x 58 x 1,5 cm (sense marc)

PROCEDÈNCIA: Museu d'Hospitalet, Núm registre: H-10735

LOCALITZACIÓ: CRBMC, taller 2

DADES TÈCNIQUES

ESTAT DE CONSERVACIÓ: regular

EXÀMEN ORGANOLÈPTIC

Suport

Tela

La tela original té unes dimensions aproximades de 72,5 x 59,5 cm. El teixit de la tela està compost per la sarja (3:1) amb una trama tancada de 31 (fils horitzontals)) x 25 (fils verticals)) fils/cm². Teixits de sarja no es troben tan sovint com els de tafetà, és un entramat esglaonat típic de Castella i de l'època barroca. **Produeix un dibuix de línies diagonals.** Els fils presenten una torsió Z. Segons les dues mostres preses (trama i ordit) es tracta de fibres liberianes, segurament lli. La coloració de la tela és d'un beix groguenc. Es tracta d'una tela comercial, al mig es troba un impronta del nom de l'empresa: TEIXIDOR REGOMIR-3 BARCELONA. El tramet es veu relativament regular, es poden observar poques irregularitats com nusos o fils de més gruix. La tela està clavada amb gavarrots (diàmetre del cap: 8 mm) al seu bastidor: al voltant de les bandes es troben 40 gavarrots. Possiblement no es tracta del clavat original perquè es poden observar forats antics d'altres gavarrots.

L'estat de conservació de la tela és regular. La tela presenta al damunt de la superfície i entre tela i bastidor una greu capa de pols i brutícia acumulada, causat per un mal emmagatzematge. Les vores estan retallades a sang i desfibrades. A les fotografies de llum rasant es poden observar deformacions a tota la superfície perquè la tela ha perdut part del seu tensament. Presenta unes taques de color marró que ha provocat el vernís traspasant l'anvers mitjançant el clivellat d'envelliment.

1. Fotografies de detall: tramet de la tela, sarja (3:1)

2. Fotografies de detall: impremta, pols, taques, vores retallades, gavarrots

3. Fotografies de detall: nus a la tela, taques del vernís que ha traspassat

Bastidor

Pel que fa a la fusta del bastidor, es tracta segurament de fusta de pi. Els dos travessers horitzontals fan 46 x aprox. 6,5-7,5 x 1,5 cm i els dos travessers verticals tenen unes mides de 60 x aprox. 6,5-7,5 x 1,5 cm. Els travessers estan mínimament bisellats i encaixats amb el sistema d'encaix espanyol. Presenta 1 falca (dalt, dreta), les altres tres falten. El travesser esquerre presenta dos i el dret presenta tres nusos. Al travesser superior es troba un número de registre escrit amb retolador: H-10735. A més presenta alguna marca amb llapis i al travesser superior es troba un 20.

L'estat de conservació és bo-regular. Es troba algun forat però semblen de clau i no de xilòfags. El travesser de la dreta presenta dues fissures (la llarga és de 10 cm). Els nusos tenen petites fissures. El travesser de l'esquerra s'observa una taca fosca a un 60% de la seva superfície i el travesser dret té una taca semblant a un 20% de la seva superfície, la causa de les quals podria ser humitat. A tots quatre travessers hi ha rascades i marques dels claus de l'emmarcament. Hi ha molta brutícia i pols acumulada.

4. Fotografies de detall: encaixos, núm. de registre escrit amb retolador, falca

5. Fotografies de detall: taques fosques, nusos, fissures dels nusos

6. Fotografies de detall: fissura llarga, nusos, inscripcions

7. Fotografies de detall: marques dels claus de l'emmarcament, pols i brutícia superficial

Capa de preparació / capa pictòrica

Es tracta d'una capa fina de preparació de color blanc. A les anàlisis s'ha trobat blanc de plom, carboxilats i oli com a components.

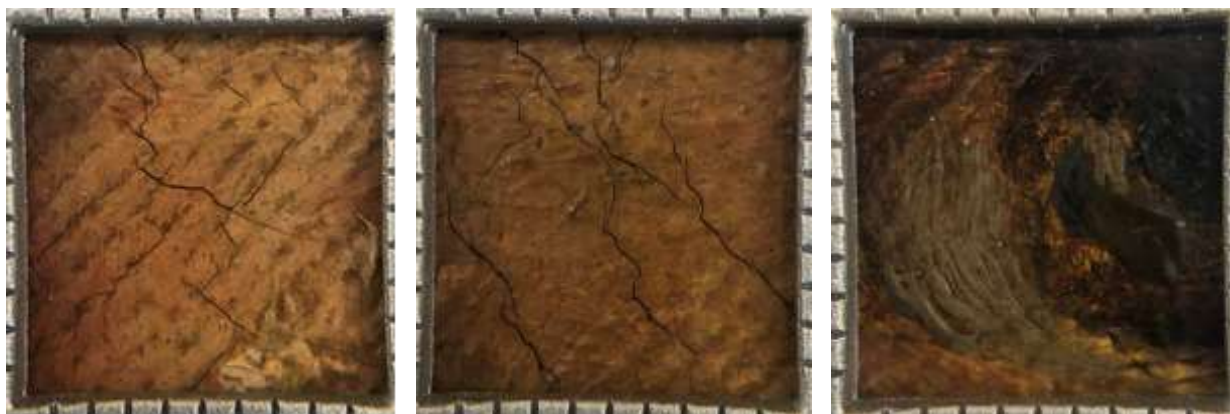
L'estat de conservació és bo. No hi ha pèrdua.

Segons l'anàlisi es tracta d'una pintura a l'oli. Entre altres s'han trobat estearats de zenc, aluminosilcats, oli i diversos tipus de pigments (blau de prússia, negre d'ossos). En la composició predominen els colors negre (fons-americana), blanc (camisa) i color carn (cara). La capa pictòrica presenta pocs gruixos (cara i cabells) però deixa veure una pinzellada meticulosa i en el mateix temps dinàmica. La capa pictòrica és tan fina que s'observa el tramat de la tela. No s'ha trobat cap firma de l'artista i cap data.

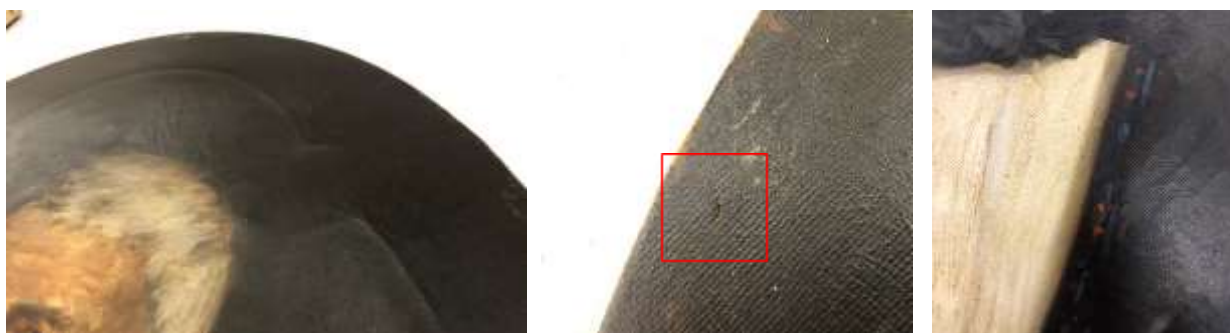
L'estat de conservació és regular. Es poden observar a la fotografia UV una repintada antiga de grans dimensions al fons a l'esquerre i al damunt del cap i un altre més petita a la zona de l'espatlla dreta. El color de les repintades no han canviat de color amb el temps, estan en bon estat. Hi ha un clivellat d'envelliment generalitzat a tota la superfície degut als moviments de la tela. Aquest clivellat ha provocat en algunes zones del fons micropèrdua. El bastidor es marca a la tela i la policromia. Hi ha un microforat a l'esquerre, a dalt que també traspassa la tela. Segurament es va provocar per les puntes d'uns claus que sobresurten a la zona de l'aresta rebaixada. A la zona on el marc toca la policromia hi ha brutícia i pols acumulada. La capa pictòrica presenta una capa de brutícia i pols acumulada.

8. Fotografies de detall: capa pictòrica zona de la cara, clivellat d'envelliment

9. Fotografies de detall: ampliació amb microscopi de la zona de la cara, estructura de la trama i clivellat

10. Fotografies de detall: marca del bastidor a la tela i capa pictòrica, microforat, detall ornamentació

11. Fotografies de detall: cantonades i zona que toca el marc amb brutícia, pols i micropèrdues

Capas superficiales

A la fotografia UV es pot observar que la superfície presenta una capa de vernís, el resultat de la seva aplicació es veu relativament homogeni. L'acabat del vernís és brillant. L'anàlisi resulta que es tracta d'un vernís natural tipus dammar.

L'estat de conservació és bo. Hi ha acumulada una capa de brutícia i pols.

12. Fotografies de detall: vernís brillant, UV del vernís: repintades

Marc

La pintura va acompanyada d'un emmarcament ovalat que al revers està compost de vuit peces de fusta, segurament de pi. Té dues peces de forma de mig cercle verticals de les mides 72,2 x 13,5 cm i dues peces de forma de mig cercle horitzontals de 58,4 x 13,5 cm. Aquestes fustes encaixen amb l'ajuda de quatre fustes en forma de triangles que segurament estan encolades a les altres peces i fixades amb claus. Juntament formen una aresta rebaixada octogonal perquè pugui entrar el quadre (aprox. 2 cm d'ample per 1,5 cm d'alt). En aquesta zona la fusta està desfibrada. Les fustes junt amb la decoració tenen un gruix de 9 cm. Al revers del marc la fusta en el passat era de coloració clara però amb el pas del temps s'ha enfosquit molt. El revers del quadre segurament es va tapar amb una fullola de fusta. A la zona on la fullola tapava el revers de la fusta es veu més clara. Aquesta fullola va eliminada en una intervenció anterior. Els llistons presenten varis nusos intrínsecs: dalt – 3; baix – 2; esquerre – 2; dreta – 1. El llistó de dalt presenta una baga tancada (> 4 x 2,5 cm) com a sistema de subjecció. Possiblement en algun moment ha tingut un altre tipus de subjecció perquè tant el travessar de l'esquerre com el de la dreta hi ha unes bagues tancades més petites (>1,5 x 1,5 cm). El marc està muntat amb l'ajuda de 4 claus doblegats (>4 x 0,5 cm): dalt – 1; baix – 1; esquerre – 1, dreta – 1 al bastidor del quadre.

A l'anvers l'emmarcament presenta unes motllures amb decoracions florals i llises (3 motllures florals amb motllures llises entremig). La primera motllura floral possiblement presenta fulles d'un llorer amb fruits, la segona motllura es veuen fulles amb flors i a la tercera es veu una cadena de fulles. Les motllures

segurament estan muntades amb claus o puntes als llistons de fusta. El marc (anvers i bandes) està daurat. Al final de les cantonades la fusta està pintada de color groc-taronja. A sota del daurat es troba una capa de preparació blanca, possiblement de guix i un bol de color vermell-marró.

L'estat de conservació és regular-dolent. Hi ha aixecaments i pèrdua matèrica a les bandes i cantonades del marc (zona superior, zona inferior). En aquestes zones es veu el guix de color blanc. A les bandes laterals i també a la zona floral es veu esquerdes i fissures llargues i profundes. El daurat presenta molt de desgast (pèrdua cromàtica), possiblement perquè s'intentava netejar el marc amb un drap humit. Hi ha alguna petita pèrdua matèrica a les zones florals, però no són grans. Al revers presenta un atac biològic greu en forma de xilòfags. Es pot observar una capa important de brutícia negra i pols acumulada que enfosqueix tan a l'anvers del quadre (sobretot la part floral del marc) com al revers. Té algunes rascades i taques blanques i negres. El triangle inferior, esquerre presenta una massilla negra amb una petita fissura. Els claus, les puntes i les bagues estan oxidades.

13. Fotografies de detall revers: Encaixos, baga, zona fosca- zona clara

14. Fotografies de detall revers: Encaixos, bagues, taca blanca, zona fosca- zona clara

15. zona de brutícia fosca- zona que en el passat estava tapada clara, orificis de xilòfags

16. Fotografies de detall revers: бага (sistema A), bagues petites (sistema B), pols i brutícia

17. Fotografies de detall revers: claus, taques de guix, fissures, punts de claus, pols i brutícia

18. Fotografies de detall revers: taca de massilla blanca amb fissura, taques negres, orificis de xilòfags,, pols i brutícia

19. Fotografies de detall anvers: encaixos, motllures florals i llises (zona superior)

20. Fotografies de detall anvers: encaixos, motllures florals i llises (zona inferior)

21. Fotografies de detall anvers: fissura gran, detall motllura floral, pèrdua petita

22. Fotografies de detall anvers: fissura grans a les bandes, taques d'oxidació i brutícia

23. Fotografies de detall anvers: pèrdua matèrica, brutícia negra i pols acumulada, desgast del daurat

PROPOSTA INTERVENCIÓ

GENERAL	Tractament d'anòxia. Documentació fotogràfica. Anàlisi i diagnosi. Informe final de la intervenció.
BASTIDOR	Neteja mecànica i química de la fusta del bastidor. Obertura dels angles picant les falques per a minimitzar les deformacions de la tela. Muntatge d'un sistema de fixació de les falques perquè no caiguin i danyin la tela.
TELA	Neteja mecànica del suport de tela. Minimització de la deformació de la tela mitjançant aplanament i humidificació controlada de la tela. Presentació del revers: protecció dels revers mitjançant l'aplicació de tela sintètica de polietilè d'alta densitat o d'un altre sistema similar.
CAPA PREPARACIÓ CAPA PICTÒRICA	Fixació de la capa pictòrica i preparació a les zones de desprendiment (micropèrdues a la zona del marc). No es descarta realitzar fixacions preventives. Neteja mecànica de la capa pictòrica. Neteja de la superfície de la policromia amb un sistema aquós, mitjançant el control del pH i la concentració iònica. Es minimitzarà la difusió i retenció de la humitat. Sistema de presentació: Reintegració cromàtica il·lusionista de les micropèrdues i el desgast amb aquarel·les i/o pigments al vernís.
MARC	Eliminació claus. Consolidació i fixació de les vores de desprendiment. Neteja mecànica i química. Anivellament de les llacunes amb massilles de reintegració. Reintegració cromàtica il·lusionista amb aquarel·les i miques. Col·locació i muntatge del quadre al marc amb platines.

PROCÉS D'INTERVENCIÓ DEL QUADRE

Neteja mecànica del suport de tela eliminant la pols i la brutícia que hi ha a la superfície. S'ha netejat l'espai entre tela i bastidor, traient pols, brutícia, un tros de paper i pedretes que deformaven la tela.		Aspiradora amb filtre Hepa (Starmix Zyklon), espàtula, paletina
Neteja mecànica i química de la fusta del bastidor per a eliminar pols i brutícia superficial amb paletina i després amb una solució aquosa i dissolvent.		paletina, hisops, H₂O dest. i alcohol (50:50)
Minimització de les deformacions mitjançant aplanament i humidificació controlada de la tela. S'ha repetit el procés durant varis dies.		Paper secant, buffer 6.6, fustes, pesos

Preparació de les tres noves falques: llimar-les i tenyir-les.

Picat de les falques i obertura dels angles per a minimitzar les deformacions a les cantonades de la tela. S'ha aplicat una fullola de metall fina entre tela i bastidor com a protecció durant el procés de picar les falques.

3 falques, paper de vidre, aquarel·les Schmincke®, pinzell pla núm. 7, aigua dest. martell, fullola de metall

Neteja mecànica de la capa pictòrica.

paletina suau

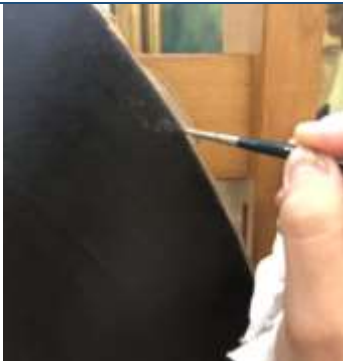
Proves de conductivitat i pH amb plaques de agarosa, conductímetre i pH-metre. S'han fet 3 repeticions.

Resultats:

negre	
conductivitat	pH
105 µs/cm	7,2
250 µs/cm	7,2
132 µs/cm	7,2

Agarosa Basic A8963,0100; aigua destil·lada, conductímetre, pH-metre

<table><tr><td colspan="2">carn</td></tr><tr><td>conductivitat</td><td>pH</td></tr><tr><td>136 µs/cm</td><td>7,1</td></tr><tr><td>240 µs/cm</td><td>7,2</td></tr><tr><td>240 µs/cm</td><td>7,1</td></tr></table> <table><tr><td colspan="2">retoc negre</td></tr><tr><td>conductivitat</td><td>pH</td></tr><tr><td>138µs/cm</td><td>7,1</td></tr><tr><td>165 µs/cm</td><td>7,2</td></tr><tr><td>- µs/cm</td><td>-</td></tr></table> S'ha optat per un buffer d'una conductivitat de 1000µs/cm i un pH 6.6.	carn		conductivitat	pH	136 µs/cm	7,1	240 µs/cm	7,2	240 µs/cm	7,1	retoc negre		conductivitat	pH	138µs/cm	7,1	165 µs/cm	7,2	- µs/cm	-	 	
carn																						
conductivitat	pH																					
136 µs/cm	7,1																					
240 µs/cm	7,2																					
240 µs/cm	7,1																					
retoc negre																						
conductivitat	pH																					
138µs/cm	7,1																					
165 µs/cm	7,2																					
- µs/cm	-																					
Neteja de la superfície de la policromia amb un sistema aquós, mitjançant el control del pH i la concentració iònica. S'ha pogut eliminar un vel de pols i brutícia.		buffer 6.6; hisops																				
Sistema de presentació: Reintegració cromàtica de les micropèrdues de la capa de manera il·lusionista amb aquarel·les. Segona passada amb pigments i resina de baix pes molecular per a acabar d'ajustar el color.		Aquarel·les Winsor&Newton® pinzell de retoc H ₂ O dest. Gamblins®																				
Aplicació d'una protecció preventiva de les falques perquè no puguin caure en el futur i danyar la tela.	 	Dremel® Stylo Model 2050, broca 1mm, cargols, volanderes, fil de lli d'enquadració																				

Muntatge del marc al bastidor: Col·locació del quadre a dins del marc i fixació amb platines.		platines, cargols
Protecció del revers amb Tyvek, col·locant velcro d'2 cm d'amplada a tot el perímetre del marc.		Tyvek® 1622E i Velcro®

PROCÉS D'INTERVENCIÓ DEL MARC

Eliminació dels claus oxidats que fixaven el marc al bastidor.		Alicates
Neteja mecànica i química de la fusta del bastidor per a eliminar pols i brutícia superficial amb paletina i després amb una solució aquosa i dissolvent.		Aspiradora amb filtre Hepa NILFISK HDS 2000, paletina cotó fluix hisops H₂O dest. i alcohol (50:50)

Consolidació i fixació de esquerdes, fissures, d'aixecaments i desprendiments del daurat amb un adhesiu sintètic.		Adhesiu PVA Lineco® (marca Agar Agar), serjants, pinzell fi, espàtula de guixaire
Neteja mecànica de l'anvers per eliminar l'acumulació de pols i brutícia superficial amb paletina i després amb una emulsió i un dissolvent.		Aspiradora amb filtre Hepa (Starmix Zyklon), paletina Isoctà, hisops "Water in Oil": 10ml H₂O, 4ml Tween 20, 90ml Isoctà
Anivellament de les zones de pèrdua del daurat i de preparació amb estuc tradicional. Les vores de la reintegració matèrica s'han desestucat amb el mateix buffer 6.6 i bisturí.		Cola de conill Lefranc&Bourgeois® H₂O cola: 1:9 cola en H₂O desionitzada Massilla: 50 g d'H₂O cola, 80 g de carbonat càlcic, espàtula de guixaire buffer pH 6.6
Reintegració cromàtica il·lusionista.		Laropal® (20 gr. en 40:60 en Shellsol A i D40), miques, Gamblins® pinzell de retoc
Envernissada amb una resina de baix pes molecular aplicada amb paletina.		Laropal® (20 gr. en 40:60 en Shellsol A i D40)

FOTOGRAFIES UV, IR, LLUM RASANT

UV

IR

Llum rasant

FOTOGRAFIES ABANS - DESPRÉS

CONSELLS DE CONSERVACIÓ PREVENTIVA

Cal observar els nusos dels travessers perquè amb el temps poden esquarterar-se i deformar la fusta, cosa que podria provocar tensions a la tela.

HUMITAT RELATIVA: 40-55% (fluctuació màxima diària: 5%)

TEMPERATURA: 18-22°C (fluctuació màxima diària: 2°C)

IL·LUMINACIÓ: Màxim 200 lux, lliures de radiació infraroja i ultraviolada. En el cas que hi hagi presència de pigments laca orgànics sensibles a la llum, els nivells d'il·luminació haurien de reduir-se a 50 lux.

Com que l'efecte de la llum és acumulatiu i irreversible, és important disminuir els temps d'exposició tot el possible, així com els nivells d'il·luminància.

Barcelona, 18 de setembre de 2020

Teresa Schreibweis Torrents

Conservadora-restauradora de Béns Culturals